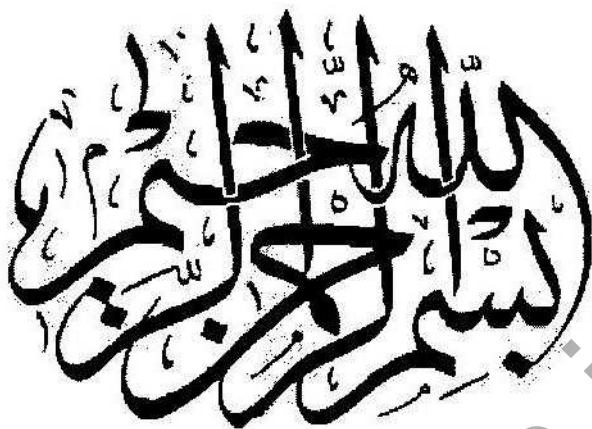

گذری بر:

مبانی جغرافیای اقتصادی

دکتر حبیب‌اله فصیحی

عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی تهران

سیرشناسه	: فصیحی، حبیب‌اله، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: گذری بر مبانی جغرافیای اقتصادی / [مولف] حبیب‌اله فصیحی.
مشخصات نشر	: تهران: حبیب‌اله فصیحی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: [۵]، ۱۶۸ ص.: مصور (بخش‌رنگی)، جدول.
شابک	: 978-600-04-3221-8 : ۱۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۵ - ۱۶۸.
موضوع	: جغرافیای اقتصادی
موضوع	: جغرافیای اقتصادی -- راهنمای آموزشی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ۶۴۴/ف HF۱۰۲۵
رده بندی دیویی	: ۳۳۰/۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۰۳۱۲۹

نام کتاب: گذری بر مبانی جغرافیای اقتصادی

مؤلف: حبیب‌اله فصیحی

ناشر: حبیب‌اله فصیحی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۳۲۲۱۰-۸

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، خیابان شهید مفتاح، دانشگاه خوارزمی، دانشکده علوم جغرافیایی

نشانی الکترونیک: fasihi@khu.ac.ir و habibfasihi@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱

مقدمه

فصل نخست

ماهیت و موضوع جغرافیای اقتصادی

۵

تعریف جغرافیای اقتصادی

۱۱

سیر تکوین جغرافیای اقتصادی

۱۸

جغرافیای اقتصادی و علم اقتصاد

۲۷

رویکردهای جغرافیای اقتصادی

فصل دوم

جغرافیای اقتصادی سنتی

۲۹

رویکرد تجاری

۳۱

رویکرد ناحیه‌ای

فصل سوم

جغرافیای اقتصادی جدید

- ۳۶ رویکرد کمی
- ۳۸ نظریه مکانیابی آلفرد وبر
- ۴۹ رویکرد اقتصاد سیاسی

فصل چهارم

جغرافیای اقتصادی امروزی

- ۶۳ رویکرد نئوکلاسیک
- ۶۷ نظریه مکان مرکزی
- ۶۹ ظرفیت بازار و قابلیت دسترسی و پیوند
- ۷۶ اقتصاد تجمع
- ۸۰ علیت تجمعی
- ۸۳ مدل کروگمن
- ۹۲ رویکرد نهادی
- ۱۰۶ رویکرد تکاملی
- ۱۱۱ نظریه مرحله‌ای
- ۱۱۲ نظریه چرخه تولید و سود
- ۱۱۳ نظریات موجی
- ۱۱۶ مطالعه موردی جغرافیای اقتصادی دره رور آلمان با رویکرد تکاملی - نهادی
- ۱۲۱ مطالعه موردی استقرار صنعت در منطقه‌ای از سوئد با رویکرد تکاملی - نهادی
- ۱۲۶ جمع‌بندی و مقایسه رویکردهای جغرافیای امروزی

فصل پنجم

مکانیابی بنگاه‌های اقتصادی با تلفیق رویکردها

۱۳۲	ویژگی‌های طبیعی
۱۳۵	نقش بازار
۱۳۶	نیروی کار
۱۳۷	تاریخ
۱۳۸	خصیصه‌های نهادی
۱۴۰	امکانات محلی
۱۴۱	عوامل شخصی
۱۴۱	نیروهای تجمع
۱۴۹	فهرست منابع

مقدمه

از گذشته‌های دور انسان‌ها برای تامین معاش و فراهم آوردن وسایل زندگی، موهبت‌های طبیعی را مورد بهره‌برداری و استفاده خویش قرار داده‌اند. هر آینه بشر برای بهره‌برداری از آنچه طبیعت در اختیار او قرار داده بود در جهت رفاه و آسایش بیشتر و زندگی مطلوب‌تر، اندیشه خویش را به کار انداخته و با تجربه‌اندوزی و کسب دانش و مهارت، شیوه‌ها و ابزارهای نوینی خلق کرده و ابتکارات تازه‌ای آفریده است. انسان‌ها در هر زمان و مکان متناسب با سطح پیشرفت علمی و فناوری خود و در انطباق با خصیصه‌های اجتماعی، فرهنگی و نهادی به گونه خاصی فعالیت‌های خود در تولید، توزیع، مبادله و مصرف کالاها را سامان داده‌اند. چشم‌اندازهایی چون کارخانه‌ها، انبارهای کالا، مراکز بارگیری و باراندازی، شبکه‌های حمل و نقل، عرضه و توزیع کالا و مانند آن نمونه‌هایی از تجلی فضایی فعالیت‌های اقتصادی انسان‌ها در تولید، توزیع، مبادله و مصرف کالاها هستند.

فعالیت‌های انسانی و چشم‌اندازهای مربوط به شکل متوازن و یکسان در فضا توزیع نشده‌اند. در پاره‌ای مناطق، انبوهی از صنایع و بنگاه‌های اقتصادی استقرار یافته و تراکم و تمرکز انسان‌ها و فعالیت‌های اقتصادی در آنها مشهود است. در مقابل، در

سرزمین‌های وسیعی ممکن است فعالیت‌های انسان‌ها چندان رونق و رمقی نداشته باشد. شناخت و درک چرایی و چگونگی توزیع فعالیت‌های انسانی در فضا و آثار و پیامدهای متعاقب آن، موضوع شاخه‌ای از علم جغرافیا به‌عنوان جغرافیای اقتصادی قرار گرفته است.

دیر زمانی است که این شاخه از جغرافیا موجودیت یافته و جغرافیدانانی به موضوع پراکندگی فعالیت‌های اقتصادی انسان در فضا پرداخته‌اند. اما نوع نگرش و رویکرد به موضوع پیوسته دستخوش تغییر قرار گرفته است. زمانی جغرافیدانان اقتصادی تنها به توصیف پراکندگی فعالیت‌ها اکتفا کرده و نقش بی‌بدیل طبیعت در این جریان را مورد تاکید قرار می‌دادند. در زمان دیگری ویژگی‌های منحصر به فرد سرزمین‌ها مورد عنایت ویژه قرار داشت. در دوره‌ای به کمک مدلسازی‌های ریاضی و آمار، آرایش فضایی فعالیت‌های اقتصادی بررسی می‌شد و در زمان ما از یک سو برخی جریانات، بر تاثیر نیروهای بیرونی و فرآیندهای تولید ارزش و گردش سرمایه تاکید دارند، برخی ضمن رجعت به اصول اقتصاد آزاد بازاری و منطق انسان عقلایی، تجمعات انسانی و فعالیت‌های اقتصادی مربوط را تحلیل می‌کنند، برخی از زاویه نقش و تاثیر نهادها با رویکرد نهادگرایانه به موضوع نظر افکنده و بالاخره اندیشمندانی رویکردی تکاملی در تحلیل‌های خود دنبال می‌نمایند.

در چند دهه گذشته در موضوع جغرافیای اقتصادی آثاری هر چند اندک در کشور منتشر شده‌اند که هر کدام ارزش خاص خود را دارند. امروزه جغرافیای اقتصادی در حوزه و قلمروی سیر می‌کند که محتواهای گذشته از آنها بسیار دور هستند. اهمیت شاخه جغرافیای اقتصادی در علم جغرافیا و نیاز دانشجویان این رشته و خلاء وجود

آثاری روزآمد، نگارنده را برآن داشت تا این اثر را تدوین و به جامعه علمی و دانشجویان جغرافیا، اقتصاد، علوم اجتماعی و سایر علوم مرتبط، عرضه نماید.

این کتاب در پنج فصل تنظیم شده است. در فصل نخست ماهیت، موضوع و تاریخچه این علم بیان شده و تفاوت موضوع و قلمرو آن با اقتصاد تشریح گردیده است. در فصول دوم تا چهارم رویکردهای جغرافیای اقتصادی از آغاز تا کنون در سه دسته و سه فصل بررسی شده است. فصل دوم رویکردهای جغرافیای سنتی را که شامل رویکرد تجاری و ناحیه‌ای است، توضیح می‌دهد. در فصل سوم رویکردهای جغرافیای جدید که از اواسط قرن بیستم آغاز شده و مشتمل بر رویکرد کمی و ساختاری است، آمده است. در فصل چهارم سه رویکرد امروزی شامل جغرافیای اقتصادی نئوکلاسیک، رویکرد نهادی و رویکرد تکاملی توضیح داده شده و مقایسه گردیده‌اند و چند نمونه مطالعه موردی به‌عنوان الگو آورده شده است. در فصل پایانی با تلفیق رویکردها، الگویی در تحلیل مکانیابی فعالیت‌های اقتصادی ارائه گردیده است.

بی‌گمان این اثر عاری از کاستی و اشتباه نیست. پیشاپیش از خوانندگانی که با ارائه نظرات و گوشزد اشتباهات بر اینجانب منت می‌گذارند، سپاسگزاری می‌نمایم. ارسال نظرات به نشانی fasihi@khu.ac.ir و یا habibfasihi@yahoo.com موجب امتنان خواهد گردید.